The slide features a blue background with a white rectangular area containing text. Sunflowers are visible in the top-right and bottom-left corners, partially overlapping the white area.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

ПОВАЛІНСЬКА МАРИНА ФЕДОРІВНА

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ КРИЗИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

Магістерська робота

Науковий керівник:
Стахова О.А., к.п.н., доцент
Кафедри управління та адміністрування

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ЗУМОВЛЕНА

Проблема дитячої освіти з кожним роком в Україні набуває все нових і нових негативних граней, стає схожою на грані куба. З кожним новим поворотом, з кожною спробою зарадити вже існуючій біді, наче з-під води, вириває з життєвого вирію нова. Реформи однієї з ланок системи освіти відбиваються на інших, зумовлюючи не завжди позитивні наслідки. Саме дошкільне виховання для багатьох дітей стає тією тріумфальною аркою, з якої розпочинається шлях майбутнього професіонала, громадянина. Адже саме у дошкільному віці формується той базис, на якому виростатиме людина, як особистість, як одиниця соціуму. Поза сумнівом система сучасної дошкільної освіти дуже важлива та актуальна.

A vibrant image of a sunflower field under a clear blue sky. The sunflowers are in various stages of bloom, with bright yellow petals and dark brown centers. The field extends to the horizon, creating a sense of depth and natural beauty.

За свідченням сучасних психологів (І. Бех, О. Л. Кононко, С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко та ін.) відбулися суттєві зміни у особистості нинішньої дитини-дошкільника. Сучасні діти не схожі на дітей середини ХХ століття: розширився діапазон відмінностей дітей у мисленні, мовленні, процесах запам'ятовування і переробки інформації.

Все це вимагає від вихователів-практиків вміння знаходити нові шляхи щодо стимулювання розвитку дошкільників, індивідуалізації та диференціації навчально-виховного процесу, тобто бути професійно компетентними.

A vibrant image of a field of sunflowers under a clear blue sky. The sunflowers are in various stages of bloom, with bright yellow petals and dark brown centers. The background is a solid, bright yellow, suggesting a sunny day. The sunflowers are scattered across the frame, with some in the foreground and others in the distance.

Узагальнюючи погляди вчених (С. Вихор, Т. Голованова, Т. Дороніна, І. Іванова, Л. Кобелянська, В. Кравець, Т. Мельник, О. Цокур та інші), маємо підстави розглядати сутність ґендерного виховання дошкільників з позицій необхідності розвитку їхньої особистості, формування у них несегрегованого за статтю збагаченого соціального досвіду; це природний процес виявлення дитиною внутрішньої активності, здійснення персонального вибору видів діяльності, а не нав'язаного уявленнями дорослих щодо поведінки представників обох статей, вибір, який відповідає індивідуальним потребам у самореалізації та розвитку особистості, що передбачає заохочення дівчат і хлопчиків до спільних ігор та різних видів діяльності.

The image features a white rectangular text box centered on a background that is blue at the top and yellow at the bottom. In the corners of the white box, there are clusters of bright yellow sunflowers with dark brown centers, some in full bloom and others as buds. The text inside the box is in a black, sans-serif font.

Як наголошує Л. Остапчук, ґендерне виховання передбачає розвиток індивідуальних задатків, здібностей дівчат і хлопців, включаючи ті, котрі традиційно приписуються протилежній статі, при цьому основна увага звертається на нейтралізацію і пом'якшення соціально обумовлених відмінностей між жіночої та чоловічої статями, взаємозамінність соціальних ролей, стимулювання дівчат і хлопців до самостійного вибору соціально схвалюваних моделей поведінки, заохочення індивідуальних інтересів тощо.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Вивчити та проаналізувати дошкільну освіту в Україні та в зарубіжних країнах; визначити позитивні та негативні сторони навчання та виховання в даній ланці освіти.

1. Деталізувати аналіз сучасних проблем та перспектив розвитку дошкільної освіти в Україні.
2. Дослідити ефективність механізмів реалізації нових напрямків стандартів дошкільної освіти.
3. З'ясувати необхідні для цього компетентності та нові професійні стандарти керівника дошкільної освіти.
4. Створити рекомендації вдосконалення професійної компетенції керівника дошкільного закладу освіти.
5. Дослідити й обґрунтувати методико-прикладні засади підвищення ефективності управління дошкільним закладом освіти, обґрунтувати можливості та переваги організаційно-управлінських засад упровадження дошкільним закладом.

ЗАВДАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Розкрити суперечності дошкільної освіти; визначити шляхи та засоби їх подолання, з метою підвищення якості навчання та виховання дітей дошкільного віку; провести діагностику знань, умінь і навичок за Базовим Компонентом дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження. Дошкільна освіта в Україні та деяких зарубіжних країнах.

Предмет дослідження. Ефективність дошкільної освіти в Україні та зарубіжних країнах

Методи дослідження. Вивчення і аналіз наукової літератури; вивчення і узагальнення вітчизняної та зарубіжної практики; моделювання, порівняння, аналіз, синтез.

Експериментальна база дослідження

Дошкільні заклади міста Вінниця

Структура роботи

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку джерел посилань (52 найменування), додатків. Дослідження містить: 1 проєкт, 1 анкетування, 1 таблицю, 7 рисунків. Зміст викладено на 108 сторінках, з них основного тексту – 97.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Згідно закону України про освіту - освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентності, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Згідно статті 6 Закону України про дошкільну освіту, принципами дошкільної освіти є:

- доступність для кожного громадянина освітніх послуг, що надаються системою дошкільної освіти;
- рівність умов для реалізації задатків, нахилів, здібностей, обдарувань, різнобічного розвитку кожної дитини;
- єдність розвитку, виховання, навчання і оздоровлення дітей;
- єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти;
- наступність і перспективність між дошкільною та початковою загальною освітою;
- світський характер дошкільної освіти у державних і комунальних закладах дошкільної освіти;
- особистісно-орієнтований підхід до розвитку особистості дитини;
- демократизація та гуманізація педагогічного процесу;
- відповідність змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти особливостям розвитку та стану здоров'я дитини дошкільного віку;

Інші принципи, визначені Законом України "Про освіту".

A vibrant field of sunflowers under a clear blue sky. The sunflowers are in various stages of bloom, with bright yellow petals and dark brown centers. The field extends to the horizon, creating a sense of depth and natural beauty.

За статтею 7 Закону України про дошкільну освіту, завданнями дошкільної освіти є:
збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини;
виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля;
формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду;
виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту;
здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї [7].

За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2019 р. в Україні функціонує 14,0 тис. закладів дошкільної освіти (юридичних осіб), у яких виховується 1,3 млн дітей. З них у містах – 5,8 тис. 10 Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку закладів (39 %), у яких виховується 970 тис. дітей (75,9%). У сільській місцевості функціонує 9,1 тис. закладів (61%), у яких виховується 309 тис. дітей (24,1%). Окрім того, додатково при закладах середньої освіти організовано 1,8 тис. груп для дітей дошкільного віку, в яких охоплено освітою майже 24 тис. дітей.

A vibrant field of sunflowers with bright yellow petals and dark brown centers, set against a clear blue sky. The sunflowers are in various stages of bloom, some fully open and others just starting to show their heads. The overall scene is bright and cheerful, with a strong sense of summer and nature.

Стандарт визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти.

Згідно зі Стандартом, дитина дошкільного віку – це особа віком від трьох до шести (семи) років з притаманними їй віку фізіологічними, психологічними особливостями, картиною світу, потребами, життєвим досвідом.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність

Керівник дошкільного навчального закладу

Дошкільна освіта - це перша ланка у неперервній системі освіти. Саме дошкільне виховання для багатьох дітей стає тією тріумфальною аркою, з якої розпочинається шлях майбутнього професіонала, громадянина. Управління навчальним закладам – цілеспрямована, активна взаємодія керівника з іншими учасниками освітнього процесу з метою забезпечення координації зусиль щодо оптимізації функціонування установи та переведення її на більш високий якісний рівень.

Проведені дослідження виявили, що невід'ємним атрибутом професійно-педагогічної компетентності керівника в системі освіти вважають його суб'єктивну та об'єктивну готовність здійснювати управлінську діяльність, спрямовану на досягнення цілей функціонування навчального закладу.

Згідно зі стандартом, керівник очолює заклад дошкільної освіти і здійснює безпосереднє керівництво ним. Професійна діяльність керівника передбачає управлінську, організаційну та іншу діяльність.

У Професійному стандарті окреслено перелік трудових функцій, описано загальні та професійні компетентності, які мають бути сформовані у сучасного керівника (директора) ЗДО.

Згідно з Професійним стандартом, мета професійної діяльності керівника (директора) ЗДО полягає в безпосередньому управлінні закладом і відповідальності за освітню, фінансово-господарську та інші види діяльності закладу освіти.

Професійний стандарт складається з 8 пунктів. У підпунктах 1.1-1.5 подано загальні відомості, зазначено, що основною метою керівника ЗДО є управління закладом та організація освітнього процесу. Конкретизовано назву виду професійної діяльності згідно з Національним класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікація професій» та назви типових посад (керівник ЗДО та директор ЗДО).

A vibrant field of sunflowers under a clear blue sky. The sunflowers are in various stages of bloom, with bright yellow petals and dark brown centers. The background is a solid blue color, suggesting a clear sky.

Проблемою в управлінні дошкільними навчальними закладами України, залишається нерозвиненість самоврядування (як бажання і мотивації, так і механізмів). Законом України «Про дошкільну освіту» не визначений головний принцип державно-громадського або громадсько-державного управління освітою, який є пріоритетним у розвинутих країнах Європи та світу. Серед усіх освітян найменш захищеною категорією є працівники ЗДО. Недотримання визначених чинним законодавством України соціальних стандартів та встановлення заробітної плати нижчої за мінімальний прожитковий мінімум є фактичною дискримінацією працівників освітньої галузі зі сторони Уряду.

Одне з головних завдань сьогодення – підвищення якості та доступності дошкільної освіти. Його розв'язання безпосередньо залежить від кадрів, оскільки рівень і характер досягнень вихованців визначають професійна компетентність педагогів та управлінські якості керівників. Запит суспільства нині – усебічно підготовлений компетентний керівник, який є прикладом людяності, порядності, покладіє управлінською та педагогічною майстерністю.

Керівник дошкільного навчального закладу:
здійснює керівництво і контроль за діяльністю дошкільного навчального закладу;
діє від імені закладу, представляє його в державних та інших органах, установах і організаціях, укладає угоди з юридичними та фізичними особами;
розрахунок здійснюється в установленому порядку майном, коштами дошкільного навчального закладу і відповідає за дотримання фінансової дисципліни та збереження матеріально-технічної бази закладу;
приймає на роботу та звільняє з роботи працівників дошкільного навчального закладу;
затверджує штатний розпис за погодженням із засновником (власником) дошкільного навчального закладу;
контролює організацію харчування і медичного обслуговування дітей;
затверджує правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції працівників за погодженням з профспілковим комітетом;
забезпечує дотримання санітарно-гігієнічних, протипожежних норм і правил техніки безпеки, вимог безпечної життєдіяльності дітей і працівників;

відповідає за реалізацію завдань дошкільної освіти, визначених Законом України "Про дошкільну освіту", та забезпечення рівня дошкільної освіти у межах державних вимог до її змісту і обсягу;

контролює відповідність застосовуваних форм, методів і засобів розвитку, виховання і навчання дітей їх віковим, психофізіологічним особливостям, здібностям і потребам;

підтримує ініціативу щодо вдосконалення навчально-виховної роботи, заохочує творчі пошуки, дослідно-експериментальну роботу педагогів;

організовує різні форми співпраці з батьками або особами, які їх замінюють;

щороку звітує про свою діяльність на загальних зборах (конференціях) колективу закладу та батьків або осіб, які їх замінюють.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Дошкільна освіта в Україні.

В основі дошкільної освіти України закладено принцип безперервної освіти впродовж всього життя, тобто освітній процес починається відразу від народження і триває пожиттєво.

Здобуття дошкільної освіти в закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності має забезпечити виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти в Україні, який реалізується програмами розвитку дітей та навчально-методичним забезпеченням, що затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

Дошкільна освіта у Фінляндії.

На відміну від середньої загальної освіти, дошкільне виховання у Фінляндії платне. Батьки самі обирають, куди віддати дитину – в муніципальний, приватний чи сімейний дитячий садок.

Система сімейних дитячих садочків досить популярна, а посада “домашньої мами”, тобто виховательки – почесна. Одна “домашня мама” може приглядати за чотирма дітьми одночасно. Такий садочок (зазвичай це просторий приватний будинок) можуть відвідувати і більше, але тоді малюків приводять за порядком. Вихованцями садочка не можуть бути діти “домашньої мами”.

Батьки платять за відвідування сімейного садочка муніципалітету, який, зі свого боку, платить заробітну платню “домашній мамі”. На частину цих коштів обладнують дитячий майданчик, закупають іграшки і продукти для малюків.

Заяву на місце в дошкільному закладі треба подавати за 4 місяці до того, як родина планує віддавати туди дитину.

A vibrant field of sunflowers under a clear blue sky. The sunflowers are in various stages of bloom, with bright yellow petals and dark brown centers. The background is a solid blue color, and the foreground is a bright yellow color, creating a cheerful and sunny atmosphere.

Вихователі в дитячих садочках мають вищу освіту. У закладі дошкільної освіти фінської столиці Franzenia у групі з 12-14 дітей молодшого віку працюють не менше трьох вихователів. У групах дітей віком 3-6 років кількість вихователів у пропорції 1:7. Фінський освітній експерт Пасі Сальберг вважає, що дитячий садок не ставить за мету підготувати дітей до школи. Треба зробити так, щоб діти були щасливими та відповідальними особистостями.

Основним принципом фінських дитячих садків – гра. Занять із читання, письма, рахування, де б діти сиділи, у молодших групах немає. Діти навчаються цього під час гри, малювання чи співу. Мета фінського раннього навчання – зміцнення здоров'я та добробуту кожної дитини. Це містить у собі допомогу в розвитку соціальних навичок: навчитися дружити і поважати інших. Важливо, щоб не зникала радість від навчання, збагачувалися мова та спілкування.

Дошкільна освіта у Німеччині.

Дошкільна освіта в Німеччині є доволі неординарною. Перед дитячим садком не ставлять завдань підміняти школу, навчаючи дітей читати та писати. Головне завдання дитячого садочку полягає в соціалізації дитини, тобто заклад має допомогти дитині прилаштуватися до суспільства, в якому їй доведеться жити. Такої соціалізації досягають через типову для Німеччини практику поєднання дітей різного віку в одній групі, тобто в одній групі дитячого садочку можуть бути як діти 2-3 років, так і діти 5-6 років. Це дозволяє дітям, як вважають німці, краще пізнавати світ, краще і швидше навчатися новому, та оволодівати необхідними комунікативними практиками. Дійсно, такі групи сприяють більш швидшому розвитку дитини

A decorative background featuring several bright yellow sunflowers with dark brown centers, set against a clear blue sky. The sunflowers are scattered across the frame, with some in the foreground and others in the background, creating a vibrant and cheerful atmosphere.

А щасливе дитинство в німецьких дитсадках полягає в наступному:

- з дітьми не просто працюють, а живуть, так як будь-яка діяльність має сенс та значення і головне – від неї дитина має бути щаслива;

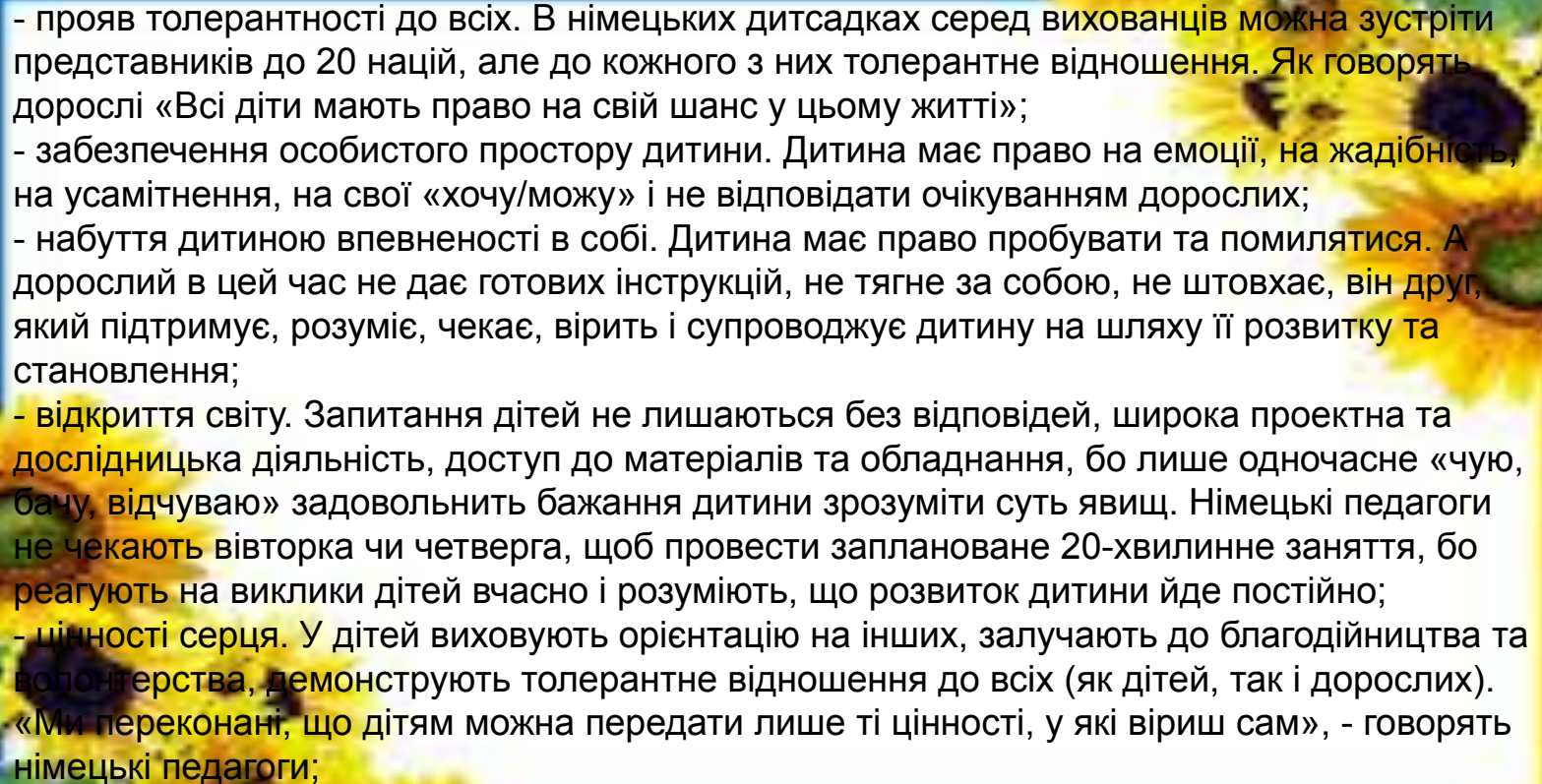
- вибір діяльності лишається за дітьми. Німецькі педагоги не бояться дати дітям свободу, бо вона надається відповідно до віку та набутих здібностей. Дорослі усвідомлюють, що не може 20 дітей одночасно хотіти малювати чи слухати казку. Дитина займається тією діяльністю, яка викликає саме в цей день саме в цієї дитини найбільше бажання;

- багато ігрової діяльності, активної, цікавої, вчасної, бо саме через процес гри дитина вчиться життю;

- перед дорослим кожна конкретна дитина індивідуальність з власними можливостями, інтересами та потребами. А щоб знати ці можливості, інтереси та потреби, німецькі педагоги активно використовують метод спостереження;

- дітей поважають. Думаєте немає за що поважати 3-5 річну дитину? А за її спроби бути самостійною? А за її наполегливість у набутті досвіду? А за її допомогу та підтримку? Отож-бо!!!

-
- A vibrant field of sunflowers under a clear blue sky. The sunflowers are in various stages of bloom, with bright yellow petals and dark brown centers. The background is a soft, out-of-focus field of similar flowers, creating a warm and cheerful atmosphere.
- прояв толерантності до всіх. В німецьких дитсадках серед вихованців можна зустріти представників до 20 націй, але до кожного з них толерантне відношення. Як говорять дорослі «Всі діти мають право на свій шанс у цьому житті»;
  - забезпечення особистого простору дитини. Дитина має право на емоції, на жадібність, на усамітнення, на свої «хочу/можу» і не відповідати очікуванням дорослих;
  - набуття дитиною впевненості в собі. Дитина має право пробувати та помилятися. А дорослий в цей час не дає готових інструкцій, не тягне за собою, не штовхає, він друг, який підтримує, розуміє, чекає, вірить і супроводжує дитину на шляху її розвитку та становлення;
  - відкриття світу. Запитання дітей не лишаються без відповідей, широка проектна та дослідницька діяльність, доступ до матеріалів та обладнання, бо лише одночасне «чую, бачу, відчуваю» задовольнить бажання дитини зрозуміти суть явищ. Німецькі педагоги не чекають вівторка чи четверга, щоб провести заплановане 20-хвилинне заняття, бо реагують на виклики дітей вчасно і розуміють, що розвиток дитини йде постійно;
  - цінності серця. У дітей виховують орієнтацію на інших, залучають до благодійництва та волонтерства, демонструють толерантне відношення до всіх (як дітей, так і дорослих). «Ми переконані, що дітям можна передати лише ті цінності, у які віриш сам», - говорять німецькі педагоги;

A decorative background featuring several bright yellow sunflowers with dark brown centers, set against a clear blue sky. The sunflowers are scattered across the frame, with some in the foreground and others in the background, creating a vibrant and cheerful atmosphere.

- довіра до дітей. Забезпечити безпеку і дати дітям можливість нарізати яблука, замішувати тісто, пекти пиріг, переносити чай, пиляти гілку, спускатись з гірки. Педагоги не бояться самостійності дітей, вони її самі цілеспрямовано у них формують. Але довіра до дитини має бути щирою, постійною і підтримана словом, мімікою, жестом.

- цінності серця. У дітей виховують орієнтацію на інших, залучають до благодійництва та волонтерства, демонструють толерантне відношення до всіх (як дітей, так і дорослих). «Ми переконані, що дітям можна передати лише ті цінності, у які віриш сам», - говорять німецькі педагоги;

- довіра до дітей. Забезпечити безпеку і дати дітям можливість нарізати яблука, замішувати тісто, пекти пиріг, переносити чай, пиляти гілку, спускатись з гірки. Педагоги не бояться самостійності дітей, вони її самі цілеспрямовано у них формують. Але довіра до дитини має бути щирою, постійною і підтримана словом, мімікою, жестом.

The image features a white rectangular text box centered on a blue background. The corners of the text box are decorated with vibrant yellow sunflowers with dark brown centers. The text inside the box is in a black, sans-serif font and describes the qualities of a school leader.

В управлінні навчальним закладом першочергове значення має особистість керівника, вихователя, тобто педагогічно спрямована сукупність їх ідейних, емоційно-вольових та характерологічних якостей. Проаналізувавши результати теоретичних досліджень встановлено, що до особистісних якостей керівника ДНЗ відносять: інтелект, ініціативу, етичність, чесність, довіру до підлеглих, комунікабельність, здатність вести за собою, доброзичливість, впевненість у собі, незалежність. Не менш вагомими є ділові якості керівника ДНЗ, до яких належать: компетентність, економічна грамотність, підприємливість, уміння організувати, вимогливість, критичність, новаторство, холоднокровність у кризових ситуаціях, уміння знайти компромісне рішення.

A vibrant field of sunflowers under a clear blue sky. The sunflowers are in various stages of bloom, with bright yellow petals and dark brown centers. The background is a solid blue color, suggesting a clear sky.

Для того щоб оцінити просування дошкільної установи у своєму розвитку необхідно враховувати наступні показники діяльності: інноваційна діяльність установи (оновлення змісту виховання і навчання у відповідності з держстандартами; оновлення педагогічних технологій, методів і форм роботи; поєднання самоаналізу, самоконтролю з самооцінкою та експертною оцінкою); організація освітньо-виховного процесу (самоврядування, співпраця педагогів, дітей та їх батьків у досягненні цілей навчання, виховання і розвитку); ефективність навчально-виховного процесу (порівняння відповідності кінцевих результатів запланованим).

Плануючи роботу з кадрами, керівнику слід враховувати їхню підготовленість (молоді спеціалісти, зі стажем педагогічної роботи, не з фаховою освітою тощо). Цю роботу планують за трьома напрямками: підвищення педагогічної майстерності, яка передбачає, як правило, традиційні форми роботи, що спрямовані на інформаційну обізнаність, навчання, здатність варіативно і ефективно застосовувати на практиці методи і прийоми: семінари, семінари-практикуми, засідання круглих столів, консультації, відкриті покази різних видів роботи тощо; удосконалення професійної творчості, яка включає в себе нетрадиційні форми роботи: майстер-класи, клуби, творчі лабораторії тощо; самоосвіта яка базується на обміні досвідом, взаємо-відвідуванні, обговоренні новинок педагогічної літератури тощо.

A decorative graphic featuring a white rectangular frame centered on a background split into blue (top-left) and yellow (bottom-right) sections. Sunflowers are arranged in the corners of the frame: top-right, bottom-left, and bottom-right. The text "ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!" is written in bold black font across the center of the white frame.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!